

VELFÆRDS- TEKNOLOGI - PÅ VEJ TIL NY VÆKST

Danmarks
Vækstråd

NOVEMBER 2009

DANMARKS VÆKSTRÅD
SLOTSHOLMSGADE 10-12
1216 KØBENHAVN K

TELEFON: 33923350
E-MAIL: KONTAKT@DANMARKSVAEKSTRAAD.DK

NOVEMBER 2009

PUBLIKATIONEN KAN BESTILLES HOS:

SCHULTZ DISTRIBUTION
HERSTEDVANG 10
DK- 2620 ALBERTSLUND

TELEFON: 43632300
FAX: 43631969
E-MAIL: SCHULTZ@SCHULTZ.DK
PRIS: PUBLIKATIONEN ER GRATIS

PUBLIKATIONEN KAN OGSÅ HENTES PÅ
DANMARKS VÆKSTRÅDS HJEMMESIDE:
WWW.DANMARKSVAEKSTRAAD.DK

DESIGN: ENTENELLER
TRYK: ROSENDAHLS SCHULTZ GRAFISK
OPLAG: 500

ISBN TRYKT: 978-87-786-2305-8
ISBN ELEKTRONISK: 978-87-786-2306-5

FORORD	4
UDFORDRINGERNE	6
Anbefaling #1 National videnbank skal fremme offentlig-privat innovation	10
Anbefaling #2 Innovation via offentlig efterspørgsel	12
Anbefaling #3 Matchmaking mellem offentlige og private aktører	14
Anbefaling #4 Servicedesign kan optimere arbejdsgange og -processer	16
Anbefaling #5 Bedre rammer for innovation i det offentlige	18

FORORD

Velfærdsteknologi - på vej til ny vækst

Det danske velfærdssamfund står over for store udfordringer med en voksende ældrebyrde, stigende sundhedsudgifter, et begrænset økonomisk råderum og på sigt mangel på arbejdskraft.

Danmark står dog ikke alene med udfordringerne. Der vil i de kommende år være en stigende international efterspørgsel efter velfærdsteknologier og -løsninger, som kan bidrage til at løse de ressourcemæssige udfordringer, velfærdssamfundene står overfor.

Det er en udvikling, som kan skabe grundlag for nye erhvervsaktiviteter og nye arbejdspladser i Danmark. Det kræver, at de barrierer, som erhvervslivet og den offentlige sektor oplever for at samarbejde om udvikling og kommerialisering af nye velfærdsteknologier og -løsninger, adresseres.

Derfor er det positivt, at der de senere år er taget en række tiltag for at styrke rammerne for udviklingen af velfærdsteknologier og -løsninger. Regeringen har med Fonden til investeringer i arbejdskraftbesparende teknologi (ABT-fonden) afsat 3 mia. kr. i perioden 2009-2015 til medfinansiering af investeringer i ny arbejdskraftbesparende teknologi og nye arbejds- og organisationsformer.

Der er desuden med aftalen om erhvervspakken fra september 2009 afsat 50 mio. kr. til markedsudvikling af offentlige velfærdsløsninger. Der er rundt om i landet endvidere igangsat mere end 70 projekter med et samlet budget på mere end 800 mio. kr. med henblik på at udnytte erhvervspotentialet inden for velfærdsområdet.

Men der er fortsat en række områder, hvor vi kan gøre det bedre. Det gælder ikke mindst for så vidt angår mere systematisk erfaringsopsamling, bedre videnformidling og styrket fokus på kommercialisering og matchmaking. Danmarks Vækstråd har derfor udarbejdet fem anbefalinger, der præsenteres i denne publikation.

Potentialet er stort. Gør vi det rigtigt, kan vi både opnå bedre velfærd og skabe en sund forretning for dansk erhvervsliv.

Lars Nørby Johansen
Formand

UDFORDRINGERNE

Danmark og andre vestlige lande er under pres for at levere velfærdsydelser af høj kvalitet inden for en begrænset økonomisk ramme. Velfærdsteknologier og -løsninger kan bidrage til bedre ressourceudnyttelse og imødekomme brugernes ønsker til velfærdsydelser. Velfærdsteknologier og -løsninger er bl.a. rettet mod ældre mennesker, personer med kroniske sygdomme og borgere med handicap.

Det forventes, at den internationale efterspørgsel efter velfærdsteknologier og -løsninger vil stige i fremtiden. Sundhedssektoren er en af de største sektorer inden for velfærdsområdet og står for en stor del af udgifterne. En væsentlig del af udgifterne i sundhedssektoren vedrører udgifter til indkøb af teknologier og løsninger i erhvervslivet.

Undersøgelser¹ af sundhedsudgifterne i OECD-landene viser, at udgifterne til sundhed siden 1960'erne er vokset hurtigere end økonomien som helhed. Sundhedsudgifterne udgør derfor en stadig stigende andel af BNP. OECD vurderer, at udgifterne til sundhedsvæsenet i OECD-landene i 2050 målt som sundhedsudgifternes andel af BNP vil være steget mellem 2 og 4 procentpoint i forhold til i dag.²

Udviklingen i de totale sundhedsudgifter for alle OECD-landene set i forhold til udviklingen i BNP viser en markant stigning over en længere årrække. I 1980 udgjorde de totale sundhedsudgifter 6,6 pct. af BNP, mens dette tal i 2006 var steget til 9,0 pct. af BNP. De danske sundhedsudgifter er i samme periode steget fra at udgøre 8,9 pct. af BNP til 9,5 pct. af BNP, jf. figur 1.

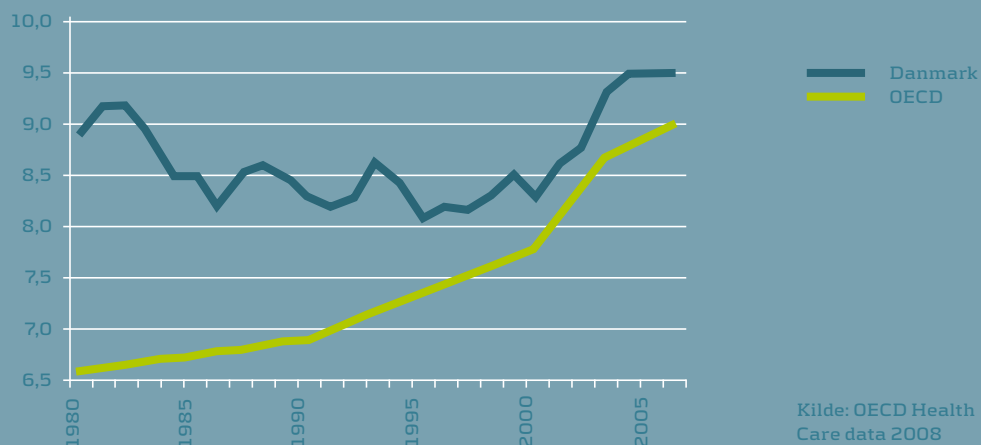
Stigningen i de totale danske sundhedsudgifter skyldes primært en stigning i de private sundhedsudgifter. De private sundhedsudgifter udgjorde i 1980 1,1 pct. af BNP, mens de i 2006 udgjorde 1,5 pct. af BNP. De offentlige sundhedsudgifter udgjorde i 1980 7,9 pct. af BNP, og i 2006 var de steget til 8,0 pct. af BNP.

Udviklingen i sundhedsudgifterne i OECD-landene er med til at øge afsætningspotentialet for danske virksomheder.

1) McKinsey (2008): "Health care costs: A market-based view".

2) www.sourceoecd.com - OECD Health Data 2008.

Figur 1 - Udviklingen i de totale sundhedsudgifter i pct. af BNP i perioden 1980-2006
Danmark og OECD

Dansk erhvervsliv har hidtil været gode til at udnytte de markedsdæssige muligheder i velfærdsteknologier og -løsninger. Undersøgelser udarbejdet af Danmarks Vækstråd viser, at dansk erhvervsliv har en erhvervsmæssig styrkeposition inden for velfærdsteknologier og -løsninger. Erhvervslivets eksport af velfærdsteknologier og -løsninger fylder således mere i den samlede danske eksport, end det er tilfældet for OECD+ landene under et, jf. faktaboks 1.

Der kan være flere forklaringer herpå. Danmark har i en international sammenhæng en veludbygget velfærdssektor, og den offentlige sektor er den største kunde i Danmark. Dansk erhvervsliv har derfor haft mulighed for at drage fordel af, at den offentlige sektor i Danmark efterspørger avancerede velfærdsteknologier og -løsninger og kan være en stærk udviklingspartner for erhvervslivet.

Danmarks styrkeposition inden for velfærdsteknologier og -løsninger er imidlertid under pres. På trods af, at danske virksomheder over en årrække har oplevet en stigende eksport af velfærdsteknologier og -løsninger, taber Danmark markedsandele. I 2000 udgjorde den danske eksport af velfærdsteknologier og -løsninger 2,1 pct. af den samlede OECD-eksport af velfærdsteknologier og -løsninger. Det var i 2006 faldet til 1,9 pct.³

Danmarks Vækstråd har derfor fundet anledning til at se på, om der er barrierer, der bør adresseres med henblik på at understøtte vilkårene for den erhvervsmæssige udnyttelse af potentialet inden for velfærdsteknologier og -løsninger.

Danmarks Vækstråd peger bl.a. på, at det offentlige-private samarbejde om innovation skal styrkes, at det offentlige i højere grad skal efterspørge innovative løsninger, og at iværksættere og eksisterende virksomheder i højere grad skal bidrage til løsninger af udfordringerne i velfærdssektoren.

Det er Danmarks Vækstråds ønske, at dansk erhvervsliv kan fastholde og udbygge sin erhvervsmæssige styrkeposition inden for velfærdsteknologier og -løsninger. Rådet ønsker med sine fem anbefalinger at styrke forudsætningerne for at skabe vækst og beskæftigelse i hele landet.

3) Baseret på analyser af varehandlen (COMEXT databasen).

Faktaboks 1: Udviklingen i eksporten af velfærdsteknologier og -løsninger

I 2007 udgjorde eksporten af velfærdsteknologier og -løsninger cirka 12 pct. [68 mia. kr.] af den samlede danske vareeksport og er på trods af faldende eksportspecialisering fortsat en erhvervsmæssig styrkeposition.*

Til sammenligning viser analyser, at eksporten af vedvarende energi og energieffektive løsninger i 2008 udgjorde ca. 11 pct. af den samlede danske vareeksport (ca. 64 mia. kr.).

Den samlede eksport af velfærdsteknologier og -løsninger fra OECD+ landene svarede i 2006 til 7,3 pct. (3.300 mia. kr.) af den samlede OECD+ vareeksport. OECD+ landene omfatter her den samlede gruppe af OECD- og EU-lande.

Anm.: Beregninger foretaget på baggrund af COMEXT databasen.

* En erhvervsmæssig styrkeposition er defineret som, at der inden for et givent område er tale om en eksportspecialisering. Eksportspecialiseringen udtrykkes som forholdet mellem den danske eksportandel og andelen for OECD+ landene under ét. Se Økonomisk Tema nr. 7, Økonomi- og Erhvervsministeriet 2008.

1

Anbefaling #1 – National videnbank skal fremme offentlig-privat innovation

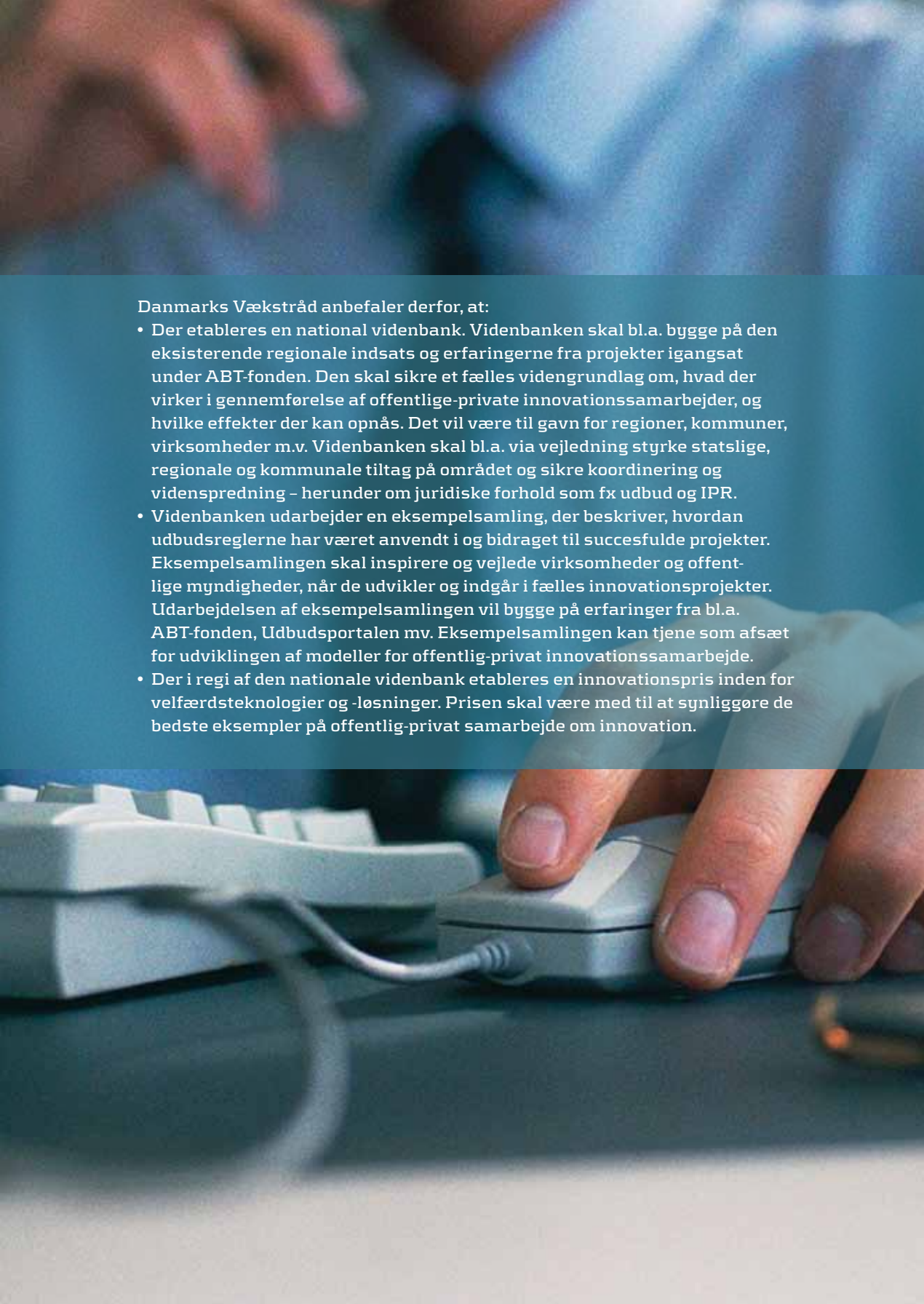
Det er med et stærkt offentlig-privat innovationssamarbejde muligt både at modernisere den offentlige sektor og skabe vækst i erhvervslivet. Virksomhederne får gennem samarbejdet mulighed for at kombinere deres viden om nye teknologier og forretningsmuligheder med offentlige medarbejders viden og indsigt i fx patienters og plejehjemsbeboeres behov.

To ud af tre private virksomheder ser muligheder i et øget samarbejde med det offentlige om innovation - bl.a. inden for sundhed og pleje. I praksis er det dog kun cirka 2 pct. af virksomhederne, der samarbejder med andre offentlige aktører end forskningsinstitutioner og universiteter om innovation.

Den begrænsede udbredelse af offentlig-privat innovationssamarbejde skyldes bl.a., at det er et område med få konkrete erfaringer. Der er desuden en række barrierer i form af manglende viden om bl.a. samarbejdsmodeller, rettighedsspørgsmål og udbudsregler.

De eksisterende udbudsregler er fælles på EU-plan, og de behøver ikke at være en hindring for et velfungerende offentlig-privat innovationssamarbejde. Der er dog behov for mere konkret viden om, hvordan man agerer inden for rammerne af udbudsreglerne i udviklingsprojekter. Ligeledes kan der også være "kulturelle" barrierer, som skyldes, at institutioner og virksomheder ikke er vant til denne form for samarbejde.

Kendskabet til succesfulde offentlige-private samarbejdsprojekter kan derfor styrkes ved at fremhæve succeshistorierne. Det kan fx være projekter, der har vist vejen for, hvordan det erhvervsmæssige potentiale kan udnyttes i samspil mellem private og offentlige aktører.

Danmarks Vækstråd anbefaler derfor, at:

- Der etableres en national videnbank. Videnbanken skal bl.a. bygge på den eksisterende regionale indsats og erfaringerne fra projekter igangsat under ABT-fonden. Den skal sikre et fælles videngrundlag om, hvad der virker i gennemførelse af offentlige-private innovationssamarbejder, og hvilke effekter der kan opnås. Det vil være til gavn for regioner, kommuner, virksomheder m.v. Videnbanken skal bl.a. via vejledning styrke statslige, regionale og kommunale tiltag på området og sikre koordinering og vidensspredning – herunder om juridiske forhold som fx udbud og IPR.
- Videnbanken udarbejder en eksempelsamling, der beskriver, hvordan udbudsreglerne har været anvendt i og bidraget til succesfulde projekter. Eksempelsamlingen skal inspirere og vejlede virksomheder og offentlige myndigheder, når de udvikler og indgår i fælles innovationsprojekter. Udarbejdelsen af eksempelsamlingen vil bygge på erfaringer fra bl.a. ABT-fonden, Udbudsportalen mv. Eksempelsamlingen kan tjene som afsæt for udviklingen af modeller for offentlig-privat innovationssamarbejde.
- Der i regi af den nationale videnbank etableres en innovationspris inden for velfærdsteknologier og -løsninger. Prisen skal være med til at synliggøre de bedste eksempler på offentlig-privat samarbejde om innovation.

2

Anbefaling #2 – Innovation via offentlig efterspørgsel

Den offentlige sektor har via sine indkøb stor indflydelse på efterspørgslen på det danske marked. Den offentlige sektor indkøbte i 2007 varer og tjenesteydelser for ca. 190 mia. kr.⁴ Der er i offentlige indkøb fokus på at sikre en effektiv anvendelse af ressourcerne. Men offentlige indkøb kan også fremme nytænkning og innovation.

Der er flere måder, hvorpå den offentlige efterspørgsel kan tilrettelægges, så det fremmer innovation, men der er begrænsede erfaringer hermed. Brugen af frit valg er et af de redskaber, der er konkrete erfaringer med. I Danmark viser erfaringer fra bl.a. høreapparatområdet, at frit valg kan fremme produktudviklingen.

Det kan være en fordel, at brugen af frit valg i den offentlige velfærdsservice udvides til flere områder. Det kan give brugerne produkter, der i højere grad er individuelt tilpassede, samtidig med at det understøtter udviklingen af nye innovative produkter og services. Der er i dag typisk frit valg på områder, hvor brugerne har meget forskellige præferencer som fx ved kropsnære personlige hjælpemidler til funktionshæmmede.

Der er meromkostninger forbundet med at tilbyde et bredt udvalg af velfærdsprodukter til brugerne frem for et standardprodukt. Det er derfor vigtigt, at frit valg tilrettelægges, så det ikke fører til u hensigtsmæssige udgiftsstigninger for det offentlige velfærdssystem. Frit valg kan derfor med fordel indføres på områder, hvor de samfunds- og erhvervsmæssige fordele opvejer de ekstra omkostninger.

4) Konkurrencestyrelsen: *Konkurrenceregørelse 2009*.

Danmarks Vækstråd anbefaler derfor, at:

- Det offentlige inden for de nuværende rammer har fokus på mulighederne for at fremme nytænkning og innovation via sine indkøb.
- Der i højere grad anvendes frit valg i den offentlige velfærdsservice på områder, hvor det kan være med til at fremme en erhvervsmæssig udvikling. Det vil bl.a. øge virksomhedernes incitament til at udvikle nye teknologier og løsninger med fokus på bl.a. brugervenlighed og design samt øge brugernes tilfredshed.

3

Anbefaling #3 – Matchmaking mellem offentlige og private aktører

Den offentlige velfærdssektor udvikler sig hele tiden med henblik på at levere den bedst mulige service til borgerne. Der eksisterer dog til stadighed uløste problemer i velfærdssektoren. Løses de i samarbejde med virksomheder og iværksættere, kan det bidrage til bedre service for borgerne. Samtidig kan der skabes nye virksomheder med stort markeds- og vækstpotentiale.

Det er typisk ikke en hovedopgave for offentlige velfærdsinstitutioner og -organisationer at kommercialisere nye produkter eller løsninger.⁵ Af samme grund er der ikke i alle tilfælde de rette kompetencer og den rette viden til stede herfor. Virksomheder og iværksættere har modsat viden om, hvordan nye løsninger udvikles, implementeres og markedsføres. Til gengæld mangler de ofte viden om konkrete problemstillinger og behov i den offentlige sektor.

I Danmark sigter iværksætter- og innovationspolitikken typisk på at fremme kommercialiseringen af nye produkter og ydelser med afsæt i virksomheders produktudvikling. Der er derimod i Danmark mangel på erfaringer med at koble konkrete problemstillinger med løsningsmuligheder, der har afsæt i brugersiden.

Rådet for Teknologi og Innovation (RTI) har igangsat initiativer på området med afsæt i at få viden fra den strategiske forskning ud i virksomheder og offentlige institutioner fx via innovative partnerskaber.

Der er samtidig behov for helt konkrete tiltag, hvor private virksomheder får mulighed for at få indblik i de mere konkrete uløste problemer, der er i velfærdssektoren. Der er fra udlandet eksempler på organisationer, der inden for specifikke sektorer tager udgangspunkt i brugersiden og kombinerer brugerbehovspaneler og teknologiske eksperter, og på denne måde skaber basis for opstart af nye, succesfulde virksomheder. Det er vurderingen, at sundheds- og velfærdsområdet i Danmark vil være et relevant område at afprøve lignende tiltag.

5) Det bemærkes dog, at offentlige forskningsinstitutioner skal arbejde for en erhvervsmæssig udnyttelse af forskningsresultater, jf. lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner.

Danmarks Vækstråd anbefaler derfor, at:

- Der etableres en innovations-task-force, der har til opgave at matche uløste problemer på velfærdsområdet med iværksættere og eksisterende virksomheder, med henblik på at disse problemer adresseres i partnerskaber mellem private og offentlige aktører.

4

Anbefaling #4 – Servicedesign kan optimere arbejdsgange og -processer

Det er ikke alene udviklingen og implementeringen af nye teknologier, der løser de udfordringer, velfærdssektoren står overfor. Der er også behov for nytænkning af arbejdsgange og -processer, hvor brugeren er i centrum. Her kan servicedesign spille en væsentlig rolle. Der er endvidere ofte en sammenhæng mellem produktdesign og servicedesign, således at de kan understøtte hinanden.

Servicedesign er brug af designmetoder til at forbedre serviceydelser. Anvendelsen af servicedesign kan være et væsentligt redskab i udviklingen af velfærdssektoren. Servicedesign kan dermed være med til at udvikle markedet for velfærdsteknologier og -løsninger.

Der er de seneste år fra offentlig side bl.a. med støtte fra Erhvervs- og Byggestyrelsen igangsat et mindre antal demonstrationsprojekter inden for servicedesign. De positive erfaringer herfra er blevet formidlet offentligt, men kendskabet til servicedesign og dets potentiale er imidlertid stadig begrænset. Der er derfor behov for en styrket indsats både med henblik på at støtte nye projekter og en styrket formidlingsindsats. Det kan have positive effekter for service og økonomi, at kendskabet til servicedesign øges, og at et større antal offentlige institutioner og private virksomheder som konsekvens deraf anvender servicedesign.

A close-up photograph of a healthcare professional, likely a doctor, wearing a white lab coat and a stethoscope. The person is holding a silver pen over a clipboard with a white sheet of paper. The background is softly blurred, focusing attention on the hands and the writing instrument. A teal-colored text box is overlaid on the middle of the image.

Danmarks Vækstråd anbefaler derfor, at:

- Der igangsættes demonstrationsprojekter med det formål at sprede viden om anvendelse af servicedesign i velfærdssektoren.

5

Anbefaling #5 – Bedre rammer for innovation i det offentlige

Det offentlige skal løse en række væsentlige samfundsopgaver. Det kræver fokus på driften, hvor der ofte er fastsat klare mål. Det kan dog i nogle sammenhænge være en fordel at øge det offentliges fokus på udvikling og innovation.

Regionerne og kommunerne kan ved at udforme innovationspolitikker sætte rammerne for de offentlige institutioners arbejde med udvikling og innovation. De offentlige institutioner - som fx sygehuse og plejehjem - kan lokalt sætte fokus på, hvordan innovationspolitikken i praksis kan omsættes til innovations- og udviklingsarbejde.

Der kan med fordel sættes fokus på, hvilke rammer der er for medarbejdernes deltagelse i innovations- og udviklingsprojekter samt for, hvordan private aktører kan inddrages. Medarbejdernes kreative ideer skal i højere grad udnyttes, og der skal være plads til at gå nye veje med større risikovillighed. Det er vigtigt, at der opbygges en kultur, hvor eventuelle fejlsatsninger ses som en naturlig del af en udviklingsproces, og at de gode ideer fremhæves og belønnes.

Endelig kan der også være et behov for, at medarbejdernes udviklingskompetencer styrkes. En succesfuld implementering og udvikling afhænger af medarbejdernes evner og vilje til at se muligheder og potentiale i udviklingen af nye teknologier og løsninger. Det er kompetencer, der opbygges gennem uddannelsessystemet.

Danmarks Vækstråd anbefaler derfor, at:

- Flere regioner og kommuner udarbejder innovationspolitikker, der kan sætte rammerne for innovation og udvikling i offentlige institutioner.
- Flere offentlige institutioner har fokus på, hvordan innovations- og udviklingsarbejdet lokalt kan styrkes.
- Der igangsættes projekter inden for medarbejderdreven innovation, der har fokus på velfærdsteknologi.
- Der på velfærdsuddannelserne i højere grad er fokus på at udvikle elevernes og de studerendes evne til at indgå i projekter, tænke kreativt, se og arbejde med muligheder samt anvende nye teknologier og løsninger.

VELFÆR

TEKNOLO

- PÅ VEJ TIL NY

LFÆRDS

KNOLOG

EJ TIL NY VÆKST

DANMARKS VÆKSTRÅD - MEDLEMMER

Direktør og formand for Vækstforum Bornholm

Lars Nørby Johansen (formand)

Koncernchef Tom Knutzen, Danisco (personligt udpeget)

Prorektor Lykke Friis, Københavns Universitet (personligt udpeget)

Adm. direktør Merete Søby, Hitachi Data Systems (personligt udpeget)

Vækstforumformand Ulla Astman Nielsen, Region Nordjylland

Vækstforumformand Bent Hansen, Region Midtjylland

Vækstforumformand Carl Holst, Region Syddanmark

Vækstforumformand Kristian Ebbensgaard, Region Sjælland

Vækstforumformand Jørgen Christensen, Region Hovedstaden

Borgmester Anny Winther, Rebild Kommune

Borgmester Erik Nielsen, Rødovre Kommune

Forbundsformand for Dansk Metal Thorkild E. Jensen, CO-Industri

Næstformand Lizette Risgaard, LO

Direktør Poul Scheuer, Dansk Industri

Direktør Katia K. Østergaard, Dansk Erhverv

Adm. direktør Ane Buch, Håndværksrådet

Direktør Annette Toft, Landbrugsrådet

Adm. direktør Lars Storr-Hansen, Dansk Byggeri

Direktør Jørgen A. Horwitz, Finansrådet

Adm. direktør Johnny Hansen, Arriva

www.danmarksvaekstraad.dk

Danmarks Vækstråd er nedsat i henhold til lov om erhvervsfremme. Rådet rådgiver økonomi- og erhvervsministeren om tilrettelæggelsen og udviklingen af den erhvervspolitiske indsats i Danmark og består af repræsentanter for virksomheder, erhvervsorganisationer, videninstitutioner, kommuner, regionale vækstfora og arbejdsmarkedets parter.

Danmarks Vækstråds vision er at bidrage til at gøre Danmark til et af de mest konkurrencedygtige samfund i verden, hvor alle dele af Danmark rustes til den globale konkurrence. Danmarks Vækstråd vil være et bindeled mellem den nationale vækstpolitik, EU-indsatsen og den regionale erhvervsudviklingsindsats og bidrage til en effektiv og sammenhængende indsats for vækst og erhvervsudvikling i hele Danmark.